

MAJA PERIĆ
Doktorand
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb
E-mail: majaperic4@hotmail.com

Izvorni znanstveni rad
UDK: 94(497.584Dubrovnik):070(492)"1656/1699"
DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/y7v64tvw8y>
Primljeno: 19. 1. 2023.
Prihvaćeno: 15. 3. 2023.

VIJESTI IZ DUBROVAČKE REPUBLIKE: DUBROVNIK U NIZOZEMSKIM NOVINAMA *OPRECHTE HAERLEMSCHE COURANT* (1656.-1699.)

MAJA PERIĆ

Sažetak: S periodičnim izlaženjem novina u sjevernoj Europi potkraj 16. stoljeća, vijesti iz različitih dijelova Europe počinju se brzo i učinkovito širiti, a Nizozemlje se u tom procesu ističe kao predvodnik. Članak se bavi vijestima o Dubrovniku koje su se pojavljivale u nizozemskim novinama *Oprechte Haerlemsche Courant* između 1656. i 1699. godine. Utvrđuje se koje informacije dopiru do tih novina i kojim putevima dotječu te se izvode zaključci o politici novina prema izvještavanju iz tog dijela Europe.

Ključne riječi: *Oprechte Haerlemsche Courant*, novine, vijesti, 17. stoljeće, Nizozemlje, Dubrovačka Republika

Key words: *Oprechte Haerlemsche Courant*, newspapers, news, 17th century, Low Countries, Dubrovnik Republic

Novine i širenje vijesti u Nizozemlju u 17. stoljeću

Prijelaz iz 16. u 17. stoljeće obilježava rođenje periodičkih tiskovina u Europi.¹ Složene i razgranate diplomatske, ekonomske i političke veze koje su u tom razdoblju povezivale cijelu Europu i njezine najutjecajnije gradove omogućile su da se vijesti prenose putevima kojima su se kretali trgovci, diplomati i drugi putnici. Simon F. Davies i Puck Fletcher iznose da su "tiskane vijesti putovale već utemeljenim trgovačkim prometnicama te poštanskim i prijevoznim putevima. Upravo su trgovačke prometnice

---

¹ Članak posvećujem svojoj dragoj obitelji. Zahvaljujem kolegi Mateju Gabudu na pomoći pri prevođenju jer je članak izvorno pisan na engleskom.

Simon F. Davies i Puck Fletcher, "Introduction", u: *News in Early Modern Europe. Currents and Connections*, ur. Simon F. Davies i Puck Fletcher [Library of the Written Word, 39]. Boston - Leiden: Brill publishers, 2014., 2.

osiguravale ujedno ekonomsku opravdanost i praktičnost. Naime, uzimajući u obzir potrebu trgovaca i preprodavatelja za točnim informacijama o udaljenim zbivanjima, može se reći da su oni bili među najvažnijim korisnicima vijesti te da su prijevozne rute koje su uspostavili ujedno služile kao rute kojima su putovale vijesti. Važnost stabilne i pouzdane pošte smatra se ključnom za povijest vijesti i razvoj njihovih mreža koje su bile u neraskidivoj vezi s poštanskim uslugama na koje su se oslanjale".²

S daljnjim razvojem političkih i gospodarskih institucija došlo je do potrebe širenja informacija o ratovima, promjenama na vlasti, središtima moći i slično.³ Stoga su i trgovci, a ne samo diplomati, izaslanici i bankari, bili zaposleni pisanjem tjednih izvješća o događajima u mjestima u kojima su (trajno) boravili. Te su informacije dalje prenosili kuriri koristeći profinjene ranomodernе poštanske rute kojima su vijesti tjedno stizale do središnjih poštanskih ureda.⁴ Štoviše, prema Allenu, poštanske rute bile su razvijenije i međunarodno proširenije od puteva kojima su se koristili hodočasnici, redovnici, službenici, diplomati, vojnici i skupine trgovaca u ranijim stoljećima.⁵

Joop W. Koopmans, jedan od najpoznatijih istraživača novina u Nizozemlju, iznosi da je od 17. stoljeća nadalje objavljivano najmanje 43 različitih nizozemskih i flamanskih novina u 13 različitih gradova.⁶ Arthur der Weduwen obrazlaže zašto je baš Nizozemlje imalo vodeću ulogu u širenju vijesti i novina. On iznosi da je "u 17. stoljeću Nizozemlje bilo plodno tlo za nastanak i razvoj novina. Ta je regija, podijeljena između Nizozemske Republike i Španjolske Nizozemske u južnome dijelu, bila smještena na ekonomskom i informacijskom sjecištu sjeverne i južne Europe. (...) Stanovnici nizozemskih gradova bili su vodeći čitatelji knjiga i tiskovina. (...) U tom su živahnom, uspješnom i komercijalno poduzetnom društvu rane novine tijekom 17. stoljeća ušle u razdoblje svojih najživljih i najinovativnijih promjena".⁷

Najstarije novine tiskane na nizozemskom jeziku, *Courante uyt Italien, Duytslandt, &c.*, objavljuju se od 1618. godine tjedno u Amsterdamu, pružajući informacije o novostima,

² S. F. Davies i P. Fletcher, "Introduction", 5.

³ *The Politics of Information in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley i Sabrina A. Baron, London: Routledge, 2001., 3; Joop W. Koopmans, *Early Modern Media and the News in Europe. Perspectives from the Dutch Angle* [Library of the Written Word, 70], Boston - Leiden: Brill publishers, 2018., 265-280.

⁴ Paul Arblaster, "Posts, Newsletters, Newspapers: England in a European system of communications", *Media History* 11/1-2 (2005.), 21-22.

⁵ E. J. B. Allen, *Post and Courier Service in the Diplomacy of Early Modern Europe*, Berlin: Springer Science & Business Media, 2012., 53; Jacobus Cornelis Overvoorde, *Geschiedenis van het postwezen in Nederland vóór 1795: met de voornaamste verbindingen met het buitenland*, Amsterdam: Sijthoff, 1902., 75.

⁶ Arthur der Weduwen, *Dutch and Flemish Newspapers of the seventeenth century, 1618-1700*, I, Boston-Leiden: Brill publishers, 2017., 8.

⁷ *Ibidem*, 6-7; Joop W. Koopmans, *News and Politics in Early Modern Europe (1500-1800)*, Leuven: Peeters, 2005.

pogotovo političkim, iz drugih dijelova Europe.⁸ Uskoro će im se pridružiti sve brojniji periodični tisak u sjevernim i južnim provincijama Nizozemlja,⁹ u kojem se od 1656. ističe *Oprechte Haerlemsche Courant*, ispočetka pod drugim imenom.

Ranomoderne novine pokrivala su političke događaje poput ratova i sporazuma diljem Europe.¹⁰ Primjerice, Paul Arblaster među događaje o kojima se najviše izvještavalo u nizozemskim tiskovinama ubraja: "uspješne ratove protiv pobunjenika u Nizozemlju i protiv Henrika IV. u Francuskoj, austro-turske ratove, mirovne sporazume s Francuskom (1598.), Engleskom (1604.), Osmanlijama (1606.) i Nizozemcima (1609.)"¹¹

Kod većine novina u Nizozemlju, vijesti su se svrstavale u poglavlja prema geografskom području iz kojeg dolaze: "iz Španjolske", "iz Rima", "iz Pariza", "iz Venecije", itd.¹² One koje su se bavile vijestima iz srednje i južne Europe pristizale su obično iz njemačkih novina, a ostale su dolazile od vlastitih lokalnih izvjestitelja.¹³ Rijetko se opisuje način pribavljanja spomenutih vijesti i zbog toga je teško odgonetnuti kako su se one točno prenosile. Međutim, pokazalo se da su gotovo sve novine, pogotovo u početku, preuzimale informacije jedne od drugih.¹⁴ Tek su u kasnijim fazama razni kuriri i izaslanici bili zaposleni u svrhu redovitog pribavljanja vijesti.

---

⁸ Više o *Courante uyt Italien, Duytslandt, &c.* u: F. Dahl, *Dutch corantos, 1618–1650: a bibliography: illustrated with 334 facsimile reproductions of corantos printed 1618–1625, and an introductory essay on 17th century stop press news*, Den Haag: Koninklijke Bibliotheek, 1946.; Stanley Morison, "The Origins of the Newspaper", u: *idem, Selected Essays on the History of Letter-Forms in Manuscript and Print*, I, ur. David McKitterick, Cambridge: Cambridge University Press, 1980., 325–360; A. der Weduwen, *Dutch and Flemish Newspapers of the seventeenth century, 1618–1700*, I, 181–259.

⁹ "Lage Landen" ili "Nederlanden" na nizozemskom jeziku i "Low Countries" na engleskom jeziku najbolje se na hrvatski može prevesti kao "Nizozemlje", jer se odnosi na ranomoderno područje koje je obuhvaćalo velik dio današnje Belgije i Nizozemske. Jasna definicija ovog područja može se naći u "Low Countries". *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/place/Low-Countries> (pristupljeno 13. svibnja 2023.). Od osnovne literature vezano za Nizozemlje može se izdvojiti: J. C. H. Blom i Emiel Lamberts, *Geschiedenis van de Nederlanden*, Leeuwarden: Uitgeverij Bert Bakker, 2014.

¹⁰ Sve više istraživača obraća pozornost i na obratan proces: na snagu tiskane riječi i njezin utjecaj na politiku u ranij modernoj Europi. Vidi primjerice: *Print and Power in Early Modern Europe (1500–1800)*, prir. Nina Lamal, Jamie Cumby i Helmer J. Helmers [Library of the Written Word, 73], Boston-Leiden: Brill publishers, 2021.

¹¹ Paul Arblaster, "Policy and publishing in the Habsburg Netherlands, 1585–1690", u: *The Politics of Information in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley i Sabrina A. Baron, London: Routledge, 2001., 183.

¹² Paul Arblaster, "Antwerp and Brussels as Inter-European Spaces in News Exchange", u: *The Dissemination of News and the Emergence of Contemporaneity in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley, London: Routledge, 2010., 193.; Joop W. Koopmans, "The 1775 Lisbon Earthquake and Tsunami in Dutch News Sources. The Functioning of Early Modern News Dissemination", u: *News in Early Modern Europe. Currents and Connections*, ur. Simon F. Davies i Puck Fletcher [Library of the Written Word, 39], Boston-Leiden: Brill publishers, 2014., 30.

¹³ Otto Lankhorst, "Newspapers in the Netherlands in the seventeenth century", u: *The Politics of Information in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley i Sabrina A. Baron, London: Routledge, 2001., 152.

¹⁴ J. W. Koopmans, "The 1775 Lisbon Earthquake and Tsunami in Dutch News Sources", 31; Brendan Dooley, "Introduction", u: *The Dissemination of News and the Emergence of Contemporaneity in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley, London: Routledge, 2010., 11.

Važnost Venecije u ranomodernoj mreži vijesti i veza s Dubrovnikom

U izvještavanju i širenju vijesti isticalo se nekoliko europskih gradova. Sjeverno od Alpi bili su od velike važnosti Antwerpen i Bruxelles u Flandriji, a krajem 17. stoljeća ulogu središta u širenju vijesti preuzeli su Amsterdam i Haarlem.¹⁵ Ti su gradovi bili povezani s Kölnom, Pragom i Parizom. Južno od Alpi od ranog 17. stoljeća središta komunikacije bili su gradovi poput Beča i Venecije, a posebno su bili važni za prijenos vijesti s jedne strane Alpi na drugu.¹⁶ Mario Infelise, jedan od prvih istraživača ranomodernih vijesti, nadodaje da je "u tim gradovima izniklo pravo tržište informacija te da su se ondje razni stručnjaci nadmetali nudeći svoje tekstove onima koji su ih bili spremni platiti - posebno su ih rabili ambasadori pri pisanju izvještaja koje su morali slati povratno na svoj dvor (iako se među pretplatnicima mogu pronaći i visoki svećenici, plemići i trgovci)".¹⁷

Jedno od najvažnijih čvorišta u toj složenoj mreži kolanja informacija zasigurno je Venecija. U svojoj knjizi o Veneciji kao gradu informacija i komunikacija Filippo de Vivo razjašnjava da "je bila u sjecištu prostranih regionalnih i međunarodnih informacijskih mreža, jedna od svjetskih metropola toga vremena".¹⁸ U Veneciji nisu djelovali samo diplomati, koji se svakako mogu smatrati jednom od polazišnih točaka komunikacije i širenja vijesti, već i trgovci koji su dolazili iz raznih europskih gradova. U svom radu o nizozemskim trgovcima Maartje van Gelder ukazala je na važnost njihove prisutnosti u ranomodernoj Veneciji.¹⁹ Važne su informacije o Mediteranu također prenosili putnici.²⁰ Venecija je još od kasnog srednjeg vijeka bila glavna ukrajna i iskrajna luka za putnike Sredozemljem, pogotovo za hodočasnike u Svetu Zemlju, i grad je bio dobro opremljen "hotelima", krčmama, tržnicama i drugim mjestima gdje su se razmjenjivale informacije.²¹ Osim toga,

¹⁵ P. Arblaster, "Posts, Newsletters, Newspapers: England in a European system of communications", 24.

¹⁶ Thomas Schröder, "The origins of the German press", u: *The Politics of Information in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley i Sabrina A. Baron, London: Routledge, 2001., 124; P. Arblaster, "Posts, Newsletters, Newspapers: England in a European system of communications", 23; J. C. Overvoorde, *Geschiedenis van het postwezen in Nederland vóór 1795*, 52; P. Arblaster, "Antwerp and Brussels as Inter-European Spaces in News Exchange", 194.

¹⁷ Mario Infelise, "News Networks between Italy and Europe", u: *The Dissemination of News and the Emergence of Contemporaneity in Early Modern Europe*, ur. Brendan Dooley, London: Routledge, 2010., 53.

¹⁸ Filippo de Vivo, *Information and Communication in Venice. Rethinking Early Modern Politics*, Oxford: Oxford University Press, 2007., 5.; Anastasia Stouraiti, *War, Communication, and the Politics of Culture in Early Modern Venice*, Cambridge: Cambridge University Press, 2022., 1-67.

¹⁹ Maartje van Gelder, *Trading Places. The Netherlandish Merchants in Early Modern Venice* [Library of Economic History, 1], Boston-Leiden: Brill publishers, 2009.

²⁰ F. de Vivo, *Information and Communication in Venice*, 110.

²¹ Laura Di Stefano, *The business of pilgrimage in the fifteenth-century Venice*, neobjavljena doktorska disertacija, University of Nottingham, 2019; Renard Gluzman, *Venetian Shipping from the Days of Glory to Decline, 1453-1571* [Brill's Studies in Maritime History, 10], Boston-Leiden: Brill publishers, 2021; *The Cambridge History of Travel Writing*, ur. Nandini Das i Tim Youngs, Cambridge: Cambridge University Press, 2019.; *The Routledge companion to travel writing*, ur. Carl Thompson, London-New York: Routledge, 2016.; F. T. Noonan, *The Road to Jerusalem: Pilgrimage and Travel in the Age of Discovery*, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2007.; Carl Thompson, *Travel Writing*, London-New York: Routledge, 2011.; Deborah Howard, "Venice as Gateway to the Holy Land: Pilgrims as Agents of Transmission", u: *Architecture and Pilgrimage, 1000-1500*, ur. Paul Davies, Deborah Howard i Wendy Pullan, London: Routledge, 2013., 87-112.

Venecija je preko svojih rasprostranjenih mediteranskih posjeda imala blizak doticaj s Osmanskim Carstvom, što je bilo od ključne važnosti za mnoge zapadnoeuropske sile.²²

U 17. stoljeću mletački glasnici mjesečno su isplivljavali prema Carigradu u svrhu prikupljanja vijesti i izvještavanja.²³ Iako se moglo putovati izravno, često bi se zaustavili u Dubrovačkoj Republici radi odmora.²⁴ To je bio jedan od načina kako se Dubrovnik mogao uvezati u mrežu širenja vijesti u 17. stoljeću. Osim toga, u Veneciju su pristizali državni izaslanici i kuriri iz Dubrovnika te tako postajali dio informativne mreže.²⁵ Da bi važne vijesti iz Dubrovnika stigle što brže, u većini slučajeva pošta do Venecije i ostalih mjesta dostavljena je "brzom brodicom" (*con barca espressa*).²⁶ Te su vijesti zatim raznim načinima iz Venecije dospijevale do zapadne Europe i, naravno, izdavača novina. Der Weduwen je utvrdio da je Venecija bila deveta po učestalosti od ukupno sto korespondencijskih mjesta u nizozemskim i flamanskim novinama, pa je to bio široki kanal kojim su dotjecale obavijesti s europskog jugoistoka, između ostaloga i o Dubrovniku. Isti je autor utvrdio da je Dubrovnik 36. po učestalosti od ukupno 112 gradova uvrštenih u temu "Od korespondenata u Mađarskoj, Poljsko-litavskoj uniji, Balkanu i Rusiji".²⁷

Dubrovnik u novinama *Oprechte Haerlemsche Courant* od 1656. do 1699.

U Sjevernim pokrajinama približno od sredine 17. st. Haarlem je imao važnu ulogu kao informativno središte te se od 1645. izravno nadmetao s Amsterdamom jer je urednik i nakladnik Abraham Castleyn (1628.-1681.), kojega se smatra "najplodnijim novinarom stoljeća", u Haarlemu nastavio graditi svoje "tiskarsko carstvo". Osnovao je, između ostalog, novine *Oprechte Haerlemsche Courant* koje su se 1656. u kratkom

²² Više o mletačkim prekomorskim teritorijima: *A companion to Venetian History, 1400-1797*, ur. Eric Dursteler [Brill's companions to European History, 4], Boston-Leiden: Brill publishers, 2013.; Maria Pia Pedani, "Beyond the Frontier: the Ottoman-Venetian Border in the Adriatic Context from the Sixteenth to the Eighteenth Centuries", u: *Zones of fracture in Modern Europe. The Baltic Countries, the Balkans, and Northern Italy*, ur. Almut Bues, Wiesbaden: Harrassowitz, 2005., 45-60.

²³ E. J. B. Allen, *Post and Courier Service in the Diplomacy of Early Modern Europe*, 66.; J. C. Overvoorde, *Geschiedenis van het postwezen in Nederland vóór 1795*, 288.

²⁴ E. J. B. Allen, *Post and Courier Service in the Diplomacy of Early Modern Europe*, 66.

²⁵ F. de Vivo, *Information and Communication in Venice*, 71; Krekić Bariša, *Unequal rivals: essays on relations between Dubrovnik and Venice in the thirteenth and fourteenth centuries*, Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2007., 99.

²⁶ Bogdan Krizman, *O dubrovačkoj diplomaciji*, Zagreb: Školska knjiga, 1951., 138-139 i 163-164.; Bogdan Krizman, *Diplomati i konzuli u starom Dubrovniku*, Zagreb: IBI, 1957., 108.; za Nizozemlje vidi 9. poglavlje "Supply and Speed of Foreign News to the Netherlands during the eighteenth century: a Comparison of Newspapers in Haarlem and Groningen", u: J. W. Koopmans, *Early Modern Media and the News in Europe, 189-207*; Antonio di Vittorio, *Un grande nodo postale tra Oriente e Occidente in età moderna: la Repubblica di Ragusa*, Prato: Istituto di Studi Storici Postali, 1988.

²⁷ A. der Weduwen, *Dutch and Flemish Newspapers of the seventeenth century*, 123 i 138. Treba ipak imati na umu da su neki gradovi istovjetno rangirani.

razdoblju nazivale *Weeckelycke Courante van Europa*.²⁸ *Oprechte Haerlemsche Courant* objavljivan je triput tjedno - utorkom, četvrtkom i subotom, a sadržavao je vijesti iz Nizozemlja i raznih europskih područja. Oko Drugog svjetskog rata spojio se s novinama *Haarlems Dagblad*. Do današnjeg dana te su novine obilježje Haarlema te ih se smatra novinama s najduljim kontinuitetom.²⁹

U ovom je članku fokus na novinama *Oprechte Haerlemsche Courant* jer su zbog Castelynove uloge uživale visok ugled. Dodatan je razlog što su novine u potpunosti digitalizirane i dostupne na internetskoj stranici nizozemske Kraljevske knjižnice.³⁰

U razdoblju od 1656. do 1699. objavljeno je pedesetak članaka u kojima se spominje Dubrovnik. Među njima je napravljen izbor onih koji se odnose na različite teme i koji se mogu povijesno kontekstualizirati.

Oprechte Haerlemsche Courant pojavio se 8. siječnja 1656., prvo pod nazivom *Weeckelycke Courante of Europe*. Prvi članak u kojemu se spominje Dubrovnik tiskan je već 26. kolovoza 1656.:

*Italien - Venetien den 11 Augusti. De Victorije die de Christenen op het Ottomansche Huys hebben verkregen is soo heerlijk dat selfs de Stadt van Ragusa een Gesant van wege[n] haer en haren Prins aen desen Staet heeft ghesonden met Brieven van Gheluckwenschinghe over de voorschreven victorije ende den selven is hier wel ontfangen. Men heeft tot Constantinopolen om de ghemoederen te stillen een geruchte verspreyt hoe datse de Venetiaensche Vloot gantsch geslagen veel Schepen verover't 't Volck ghedoodt en voornamenlijck den Venetiaenschen Generael hadden verslaeghen daer over dan vreughde-vieren zijn ontsteecken ende 't volck te vreden gestelt.*³¹

Italija - Venecija, 11. kolovoza. Pobjeda kršćana nad Osmanlijama toliko je čudesna da je čak grad Dubrovnik poslao izaslanika s pisanim čestitkama [Mletačkoj] Republici u ime grada i njegova vladara, koje su ovdje bile dobro primljene. Kako bi se u Carigradu smirila situacija, proširena je glasina da je mletačka mornarica poražena, da su mnogi brodovi zaplijenjeni te da su mnogi ubijeni s naglaskom na porazu mletačkoga generala, nakon čega su zapaljeni krjesovi, a narod je zadovoljen.

²⁸ *Ibidem*, 41, 75 i 671-1050.

²⁹ *Ibidem*, 671-1050; *De Boekenwereld* 23 (2006.-2007.), 101; Korrie Korevaart, "Droogstoppel in Haarlem. De Oprechte Haerlemsche Courant en de literatuur", u: *Haarlemse kringen: vijftien verkenningen naar het literair-culturele leven in een negentiende-eeuwse stad*, ur. W. van den Berg, Henk Eijssens i Ton van Kalmthout, Hilversum: Verloren, 1993., 103-118.

³⁰ Delfer. <https://www.delfer.nl/> (svim citiranim prilozima pristupljeno je 13. svibnja 2023.). Posljednjih nekoliko godina, Kraljevska je knjižnica pojednostavila pristup ranomodernim nizozemskim novinama pokrenuvši mrežnu stranicu Delfer.nl. Mrežna stranica pruža mnoštvo mogućnosti za detaljno pretraživanje novina i članaka.

³¹ "Italien", *Vveeckelycke courante van Europa*, [Haarlem], 34 (1656.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?url=ddd:010634154:mpeg21:p001>.

Čak i bez ostatka članka, koji spominje okolnosti na Kreti, jasno je da se govori o događanjima u Kandijskom ratu između Osmanskog Carstva i Mlečana (1645.-1669.). Spomenuti članak odnosi se na 1656. godinu, koja u lipnju donosi za Osmanlije "najgoru pomorsku bitku od Lepanta", u kojoj je osmanska mornarica izgubila puno brodova zbog kombiniranog napada mletačko-malteških brodova u bitci kod Dardanela.³² Članak također prikazuje da je pobjeda Mlečana i Maltežana pozitivno primljena u Dubrovniku. Iako su Mlečani u lipnju pobijedili, izgubili su generalnoga kapetana mora Marcella, čija je smrt proslavljena u Carigradu te je tako smiren puk. Očigledno je da su Osmanlije prikazane u negativnom svjetlu - ne samo da su izgubile pomorsku bitku, već su i proširile laž Carigradom. Članak je usredotočen na činjenicu da Dubrovačka Republika, koja je tada vazalna država Osmanskog Carstva, pozitivno gleda na pobjedu kršćana.³³

Koliko je pomno bio praćen Kandijski rat, pokazuje pet godina mlađa vijest (25. svibnja 1660.):

*Italien - Venetien den 8 Mey. De Brieven van Ragusa melden dat den Grooten God den Primo Visir de begheerde ghesontheydt noch niet en hadde geschoncken als wanneer hy aen den Grooten Heer hadde beloofd hem in dese Campagnie te doen seker bekomen al't geen hem in't Rijck Candia noch manqueeerde.*³⁴

Italija - Venecija, 8. svibnja. Pisma iz Dubrovačke Republike izvještavaju da silni Bog još uvijek nije podario željeno zdravlje velikom veziru, iako je Velikom Gospodinu obećao da će tijekom svog pohoda pribaviti sve ono što mu još ne pripada na kandijskom prostoru.

Ovaj članak otkriva posredničku ulogu Dubrovnika u složenoj komunikacijskoj mreži, jer se izričito napominje da su vijesti o bolesti velikog vezira pristigle "pismima iz Dubrovnika" koja su zatim posredstvom Venecije naposljetku stigle do Haarlema.

Vijesti o politici Dubrovačke Republike nisu dolazile samo preko Venecije, već su stizale i sasvim drugim kanalima. *Oprechte Haerlemsche Courant* izvještava 17. travnja 1677.:

*Italien - Roma den 27 Maert. Den Envoye van de Republijcke van Ragusa is alhier gekomen, om de saecken van sijne Meesters aen den Paus te recommanderen, door dien de Venetianen dreygen hare commercie in de Adriatische Zee te ruineren, self tot nadeel van die van Ancona en andere Zee plaetsen van de Kerckelijcken Staet.*³⁵

³² O Kandijskom ratu vidi: Kenneth Setton, *Venice, Austria and the Turks in the 17th Century*, Pennsylvania: American Philosophical Society, 1991., 182-183; Caroline Finkel, *Osman's Dream: The Story of the Ottoman Empire 1300-1923*, London: John Murray, 2006., 248.

³³ Više o Dubrovačkoj Republici i njezinoj ulozi u Kandijskom ratu u: Antonije Vučetić, *Dubrovnik za Kandijskog rata: 1645-1669: iz dopisivanja Republike sa M. Sorgom-Bobalijem*, Dubrovnik: D. Pretner, 1896.

³⁴ "Italien", *Haerlemse Courante* 21 (1660.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010900218:mpeg21:p001>.

³⁵ "Italien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 16 (1677.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010927227:mpeg21:p001>.

Italija - Rim, 27. ožujka. Izaslanik Dubrovačke Republike došao je ovamo preporučiti papi poslove svoje gospode, jer Mlečani prijete da će uništiti njezinu trgovinu Jadranskim morem, što će naštetiti čak i Anconi i ostalim primorskim gradovima Papinske Države.

Proučavajući složene odnose Dubrovnika s Mletačkom Republikom, Šime Ljubić pozabavio se upravo epizodom koja je u pozadini ovog novinskog članka. Naime, 1676. dogodio se incident zbog kojeg su Mlečani odlučili prepriječiti trgovinu oko Dubrovnika. Vinko Foretić objasnio je da je u Dubrovniku bila tradicija salvom iz topa s gradskih zidina pozdraviti mletačke dostojanstvenike dok prolaze, i to kada bi prošao providur Dalmacije i Albanije, kapetan Gulfa i vrhovni zapovjednik vojske. Kada Foscari, kapetan Gulfa, nije bio pozdravljen topovskom salvom 1676., Venecija je taj čin protumačila kao znak dubrovačkog prezira i nepoštovanja pa je za odmazdu onemogućila trgovinu s Dubrovnikom, o čemu je riječ u članku. Situacija se još više zahuktala jer su Dubrovčani isprva tvrdili da se takav obred nije nikad prije provodio prema kapetanu Gulfa, ali su ubrzo shvatili da je bolje popustiti i prionuti smirivanju napetosti s Venecijom. Stoga su 1677. dubrovački poslanici otišli u Veneciju, gdje je dogovoreno da će se u budućnosti kapetana Gulfa pozdraviti topovskom salvom ako to zatraži, a trgovina s Dubrovnikom ponovno je uspostavljena.³⁶ U vrijeme spomenutih nedaća s Venecijom, Dubrovnik je zatražio podršku pape, što nije bilo neuobičajeno jer je Sveta Stolica bila itekako zainteresirana za Dubrovnik, posebno zbog kontakata s balkanskim katolicima koji su bili pod osmanskom vlasti.³⁷ Ipak, zbog rastuće rimske birokracije i njezinih složenih procedura dubrovački su izaslanici često su morali dugo čekati odgovor, što se odražava i u nekoliko članaka o njihovoj prisutnosti u Rimu koji su se tjedno pojavljivali u nizozemskim novinama.³⁸ Svakako je Rim bio važan dio europske komunikacijske mreže i vrelo vijesti o politici Svete Stolice.

Sljedeće je godine 22. ožujka ponovno objavljena vijest iz Rima o akciji dubrovačkih izaslanika:

*Italien - Roma den 26 February. Den Agent van Ragusa heeft aen den Paus vertoont, dat de Turcken die Stadt dreygden te belegeren, om de excessive Somme van de selve ge-eyst, met geweld te krygen; waer op den Paus hem tot antwoordt gegeven heeft, dat hy geen Geldt hadde, om hem te geven, maer heeft hem alleen 30000 Pont Kruyt toegestaan.*³⁹

³⁶ Šime Ljubić, *O odnošajih medju republikom mletačkom i dubrovačkom od početka XVI stoljeća do njihove propasti*, Zagreb: JAZU, 1880., 174-175.; Vinko Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, II, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1980., 149.

³⁷ Nikša Varezić, *Dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu: Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća*, Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2018., 25.

³⁸ *Ibidem*, 105 i 141.

³⁹ "Italien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 12 (1678.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010927435:m-peg21:p001>.

Italija - Rim, 26. veljače. Agent Dubrovačke Republike iznio je papi da su Turci zaprijetili da će opsjesti grad kako bi silom uzeli pretjeranu svotu koju su zatražili, na što je papa odgovorio da on nema novca da im dade, već im je odobrio samo 30.000 funti baruta.

Dana 12. travnja 1678. *Oprechte Haerlemsche Courant* ponovno donosi vijesti iz Rima o stanju stvari vezano za pomoć koju su Dubrovčani tražili od pape:

Italien - Roma den 19 Maert. In de Congregatie van Staet, door ordre van den Paus gehouden, aengaende d'Instantie door die van Ragusa om secours van Geldt gedaen, om de Somme, haer door den Turck ge-eycht te komen voldoen, en sigh in staet van defentie tegen sijne dreygementen te stellen, is niet geresolveert, de meeninge van den Paus zijnde, om geen Gelt sonder noot uyt te geven; te meer, also den Senaet van Venetien, die meer als yemant anders daer aen gelegen is, dat den Turck sigh geen meester van die Stadt, in d'Adriatische Zee gelegen, maeckt, niets aen haer heeft willen toestaen, also gedaente Senaet wel weet, dat de gemelde Ragusiers met de winst, die sy door den Handel doen, die Somme wel konden opbrengen, om haer vryheyt te bewaren.⁴⁰

Italija - Rim, 19. ožujka. Na Državnoj kongregaciji, održanoj po papinoj naredbi, na dubrovačku molbu za pomoć u novcu da bi se platilo svotu koju su zatražili Turci i kako bi ih se zaštitilo od njihovih prijetnji nije dan odgovor. Papino je mišljenje da se novac ne treba trošiti osim u nuždi, tim više što mletački Senat, koji je više od ostalih zainteresiran da Turci ne zagospodare gradom koji leži na Jadranskom moru, također nije bio voljan ništa dati Dubrovniku. Uostalom, Senat zna da spomenuti Dubrovčani sami mogu platiti svotu za očuvanje slobode zaradom koju stječu trgovinom.

Članak iz Venecije u broju objavljenom 14. svibnja 1678. također pojašnjava da se kriza ne rješava:

Italien - Venetien den 30 April. Met die van Ragusa stont het slecht, alsoo sy geen moderatie van de geeijste Somme hadden kunnen obtineren; oock waren hare Ambassadeurs in hechtenisse genomen, en eenige Olacken na die Quartieren gesonden, om alle handel soo van Brieven als van Goederen te beletten.⁴¹

Italija - Venecija, 30. travnja. Dubrovnik loše stoji jer nije uspio sniziti traženi iznos. Povrh toga, dubrovački su ambasadori uhićeni te su neki Olacki poslani u prostorije da spriječe razmjenu pisama i dobara.

⁴⁰ "Italien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 15 (1678.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010927716:m-peg21:p001>.

⁴¹ "Italien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 20 (1678.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010927730:m-peg21:p001>.

U nizozemskim se novinskim člancima često spominje nepovoljna novčana situacija Dubrovačke Republike između 1677. i 1682. zbog zahtjeva osmanskih vlasti, kojima su bila potrebna dodatna sredstva zbog Kandijskog rata. Veliki vezir Kara Mustafa htio je iskoristiti bogatstvo Republike te je optužio Dubrovnik za varanje osmanske riznice, iskoristivši pritužbe bosanskih trgovaca da je Dubrovnik nezakonito oporezivao njihova dobra i nametao im neopravdano visoke carine. Kara Mustafa je smatrao da vazalne države poput Dubrovnika nemaju pravo oporezivati osmanske podanike te je zbog toga kaznio Republiku iznosom od 350.000 dukata. Budući da se grad vrlo sporo oporavljao od snažnog potresa koji ga je pogodio 1667., Dubrovčani su znali da neće moći platiti tako veliku svotu, ali su pod svaku cijenu nastojali zadržati samostalnost i izbjeći pripojenje Osmanskom Carstvu.⁴² Rezultat je bilo izrazito dugo razdoblje napete diplomatske komunikacije i prijetnji, a dubrovački su poklisari harača poslani u Carigrad te su bili bačeni u tamnicu, što su nizozemske novine saznale preko Venecije.

Nakon brojnih pregovora s predstavnicima Dubrovačke Republike, koji su doprli čak do sultana, Kara Mustafa je odlučio smanjiti svotu novca, a situaciju je smirilo i to što se osmanski pogled usmjerio na drugu stranu. Novine na njemačkom jeziku također su u to vrijeme povremeno pratile politička zbivanja u Dubrovniku. Situacija s Kara Mustafom spominje se 27. travnja 1681. u njemačkim novinama *Mercurii Relation, oder wochentliche Reichs Ordinari Zeitungen, von unterschiedlichen Orthen*, koje su izlazile u Münchenu. U članku o Dubrovniku može se, između ostalog, pročitati da se "može živjeti nešto bolje nego u vrijeme velikog vezira jer su zadobili sultanovu naklonost i milost". Ujedno su prenijeli informaciju koja može biti politički korisna: da je u Jedrenama smaknut vezirov zamjenik, a da ga je u službi naslijedio Ahmet-aga "koji je pristojniji i blaži".⁴³ Vijest je u Veneciju donijela dubrovačka brodnica (*feluka*).⁴⁴ Dubrovnik se navodi kao izvor obavijesti i u drugim nizozemskim novinama. Tako se u broju *Amsterdamsche Couranta* od 17. kolovoza 1677. javlja da je preko Venecije stigla vijest iz Dubrovnika koja potvrđuje da je postignut sporazum između Rusije i sultana, zbog čega su popustile pripreme za rat.⁴⁵ No, spomenute informacije ne stižu direktno, već iz Venecije.

---

⁴² Zdenko Zlatar, *Between the double eagle and the crescent: The Republic of Dubrovnik and the origins of the eastern question*, Boulder: East European Monographies, 1992., 105-107, 111-127; Vesna Miović, *Dubrovačka diplomacija u Istanbulu*, Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2003., 141-162. V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, II, 151-173.

⁴³ "Aus Venedig vom 6. dito. Eine Felouque von Ragusa bringt das man alldar in etwas besserer Hoffnung lebe von Zeit der Groß-Vezier der Republic mehrere Gewogenheit bezeugte massen er auch in deß Sultans guten Gnaden unveränderlich verharret den Vice Vezier aber habe man zu Adrianopel enthauptet und an seine Stelle den Achmet Aga welcher vil Sitt und Leutsamer ist erwöhlet", *Mercurii Relation, oder wochentliche Reichs Ordinari Zeitungen, von unterschiedlichen Orthen*, 27. travnja 1681., 131, Digipress, Bayerische Staatsbibliothek, <<https://api.digitale-sammlungen.de/iiif/presentation/v2/bsb10505570/canvas/131/view>>, pristupljeno 13. svibnja 2023.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ "Italien", *Amsterdamsche Courant* 33 (1677.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010899219:mpeg21:p001>.

Razorni potres koji je 1667. pogodio Dubrovnik začudo nije zabilježen u novinama *Oprechte Haerlemsche Courant*. Nizozemski diplomat Jacob van Dam, kojega je potres zatekao u Dubrovniku, opisao je u svom putopisu da je gotovo cijeli grad srušen sa zemljom.⁴⁶ Tisuće je ljudi umrlo, uključujući mnoge plemiće koji su upravljali gradom. Posljedice su uključivale velike pljačke i nestabilnost koja se osjećala tijekom duljeg razdoblja.⁴⁷ Iako bi se dalo pomisliti da je van Damov iskaz, koji je već iste godine objavljen i u obliku pamfleta, mogao doprijeti u njegovu domovinu i utjecati na širenje vijesti o dubrovačkom potresu u Nizozemlju, pogotovo zbog njegova diplomatskog položaja, brojevi *Oprechte Haerlemsche Couranta* iz travnja i svibnja 1667. ne donose o tome nikakve vijesti. To potvrđuje da nizozemske novine nisu razvijale vlastite načine prikupljanja vijesti.

Štete i nered u Dubrovniku bili su toliko veliki da su i komunikacijske mreže bile pogođene i prekinute, tako da se ništa pouzdano nije znalo. Stoga ne začuđuje što su i one novine na europskom sjeveru, koje su u travnju izvijestile o razornom dubrovačkom potresu, donosile neprovjerene i neobične informacije. U 18. broju njemačkih novina *Ordentliche Wochentliche Post-Zeitungen*, objavljenom 20. travnja 1667. u Münchenu, prenose se vijesti iz Venecije od 11. travnja da se u Dubrovniku, uz snažnu oluju s vjetrovom i kišom, dogodio "blagi potres" (*kleinen erdbeben*), koji je uništio više brodova i ljudi te prouzročio drugu štetu.⁴⁸

Tek se u svibnju pouzdanije vijesti o razornom potresu probijaju preko Venecije na europski sjeverozapad. Tako je *La Gazette* - prve francuske tjedne novine, koje je pokrenuo Théophrast Renaudot u Parizu 1631. godine - u broju od 1. svibnja 1667. izvijestila o mnogobrojnim žrtvama na temelju onoga što je ispričao jedan od sluga nizozemskog ambasadora u Konstantinopolu, koji se ondje zatekao.⁴⁹ Iste novine nastavljaju posvećivati

⁴⁶ Jacob van Dam, *Relaes, ofte Generale beschrijvinghe vande. voyage, gedaen door den Heer Iacob van Dam aengestelde Consul, van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, tot Smirna, waerinne verhaelt wort de schrickelicke distrunctie van Ragousa, het ellendig omkomen vanden Heer Resident Mr Ioris Croock, en desselfs domestijcken, &c. Gedrukt naer de originele copen van den voornoemde Consul van Dam, t' Amsterdam, Gedrukt by Johannes vanden Bergh, bezijden 't Stadt-huys, Anno 1667.*; A. Bloed, M. Brinkman, A. P. van Goudoever i W. Rongen, "A missing link in the relations between the northern countries and Ragusa: Dutch-Ragusan relationships in the 17th and 18th centuries", u: *Dubrovnik's relations with England. A Symposium*, ur. Rudolf Filipović i Monica Partridge, Zagreb: Department of English, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, 1977., 277-296; R. C. Hol i M. van Kooten, *The Ragusa-disaster of 1667. A Dutch eye-witness account of the earthquake and tsunami in Ragusa in April 1667*, Den Haag: Nationaal Archief, 2009.

⁴⁷ Radovan Samardžić, *Veliki vek Dubrovnika*, Beograd: Zavod za udžbenike, 2010.; Robin Harris, *Povijest Dubrovnika*, Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2006., 53.

⁴⁸ "Aus Venedig vom 11. April. Um mittwochen ist ein ganz unversebene Ungestümme von Wind und regen mit einem kleinen Erdbeben entstanden dardurch verschiedene Schiff und Pesonen zu grund gangen und anderer Schaden verursachte worden". *Ordentliche Wochentliche Post Zeitungen* 18 (1667.), 61, Digipress, Bayerische Staatsbibliothek, <https://brema.suub.uni-bremen.de/zeitungen17/periodical/pageview/941631>, pristupljeno 13. svibnja 2023.

⁴⁹ "De Venise, le 1. May 1667. On ne s'entretient ici, que du pitoyable Accidant de la ville de Raguse. Ceux qui en sont revenus, du nombre desquels est l'un des Domestiques du Sieur Crook, que les Estats Généraux des Provinces Unies des Païs Bas, envoyoyent à Constantinople, assurent que de près de 8000 Habitants qui estoient dans la Place, il n'en est pas demeuré 800 : entre lesquels il ne s'est trouvé, aussi que 30 Nobles de 200 qu'il y avoit (...)", *La Gazette* 64 (1667.), 505-506, Bibliothèque nationale de France, Gallica, 1667 (N1)- (N69)., < <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k116475m/f517.item>>, pristupljeno 13. svibnja 2023.

pozornost potresu, pa je u broju od 27. svibnja 1667. objavljen podulji tekst pod naslovom *Les Particularitez du Tremblement de Terre arrivé dans l'Albanie, et la Dalmatie: avec la suite des Affaires des Vénitiens, en une Lettre de Venise*. U njemu se opisuje koliko je potres bio razoran za Dubrovnik i kako su vrtovi, zgrade, palače, tvrđave i luke srušene sa zemljom. Spominje se također požar koji je harao poslije potresa i smrt nizozemskog diplomata Jorisa Croocka, što je opisano i u već spomenutom putopisu Jacoba van Dama.⁵⁰

Neobično je da *Oprechte Haerlemsche Courant* o dubrovačkom potresu šuti, unatoč tome što je *La Gazette* prenijela vijesti koje se tiču sudbine članova nizozemskog izaslanstva u Carigrad, što je za publiku harlemskih novina moglo biti posebno važno i zanimljivo. Iz toga se dade razabrati da te novine nisu običavale preuzimati vijesti iz drugih europskih novina, već su se oslanjale na svoje uobičajene izvore informacija.

Veliki dubrovački potres spomenut je u *Oprechte Haerlemsche Courant* tek 7. siječnja 1681. godine, četrnaest godina kasnije, u kontekstu oporavka grada:

*Italien - Venetien den 13 December. Eenige Ragusiers, met verscheyde Koopmanschappen van Ragusa gekomen hebben gerapporteert, dat die Stad nu weder tamelijk van de groote Aertbevinge, over eenige Jaren uytgestaan, op haer verhael begon te komen, en dat den Handel met de Turcken op nieu floreerde, schoon de betalinge der Rechten, door de gem. Turcken gepretendeert, haer noch vry swaer viel.*⁵¹

Italija - Venecija, 13. prosinca. Neki su Dubrovčani koji su došli s raznim dubrovačkim trgovcima izvijestili da se grad ponovno počeo podizati nakon Velikog potresa koji se dogodio prije nekoliko godina, da trgovina s Turcima ponovno cvjeta, ali da im još uvijek teško padaju plaćanja pristojbi koje su nametnuli Turci.

Vijest o haranju kuge na dubrovačkom području 1691. došla je u Nizozemlje preko Venecije. O tome izvještava *Oprechte Haerlemsche Courant* 3. ožujka 1691.:

*Italien - Venetien den 16 February. Door een Edict heeft men de Commercie met Ragusa, Zappana, Mezzo ende een gedeelte van Croatien om de Besmettelijckheit, dewelcke in die Gewesten vernomen wert, op Levensstraf verboden.*⁵²

Italija - Venecija, 16. veljače. Pod prijetnjom smrtno kazne ukazom je zabranjena trgovina s Dubrovnikom, Šipanom, Lopudom i dijelom Hrvatske zbog zaraze koja je uočena u tim krajevima.

⁵⁰ "Les Particularitez du Tremblement de Terre arrivé dans l'Albanie, et la Dalmatie: avec la suite des Affaires des Vénitiens, en une Lettre de Venise", *La Gazette* 62 (1667.), 489-492, Bibliothèque nationale de France, Gallica, 1667 (N1)- (N69)., <<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k116475m/f501.item>>, pristupljeno 13. svibnja 2023.

⁵¹ "Italien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 1 (1681.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010759191:m-peg21:p001>

⁵² "Italien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 9 (1691.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011226499:m-peg21:p001>

Kuga je 1690. izbila u okolnim područjima Albanije, Crne Gore i Dalmacije. Unatoč svim mjerama Dubrovnik je nije uspio izbjeći pa se 1691. pojavila i na dubrovačkom području. Premda je Dubrovnik poduzeo oštre mjere za smanjivanje rizika, ipak nije posve obustavio trgovinu jer su Osmansko Carstvo često pogađale epidemije pa bi takva zabrana bila neodrživa. Međutim, kao što jasno piše u nizozemskom članku, Venecija se nije pouzdavala u efikasnost dubrovačkih mjera i uvela je vrlo strogu zabranu kontaktiranja s dubrovačkim područjem, posebno istaknuvši otoke Lopud i Šipan. I na ovom se primjeru vidi kako su vijesti "krojene" iz mletačkoga kuta gledanja, pa sadržaj vijesti nije kuga na dubrovačkom području, nego mletačke mjere protiv širenja zaraze. Općenito se može zaključiti da novine preuzimaju informacije onako kako su ih dobile iz svojih uhodanih izvora.

Vijesti iz Dubrovnika ipak nisu pristizale u Nizozemlje samo preko Rima i Venecije. U novinama *Oprechte Haerlemsche Courant* 30. travnja 1697. objavljen je članak pod naslovom "Dalmacija" te je Dubrovnik naveden kao izvor informacije. Poznato je da je Dubrovnik bio mjesto iz kojeg su važne vijesti o Osmanskom Carstvu slane u zemlje zapadne Europe. Međutim, ovo je prvi put da se u harlemskim novinama odražava aktivna uloga Dubrovnika u komunikacijskoj mreži i to sa sadržajem koji se odnosi na unutarnje prilike u Osmanskom Carstvu.

*Dalmatien - Ragusa den eersten April. Uyt Turckeyen heeft men tydinge, dat den Grooten Heer op het versoeck van den Persiaenschen Gesant Ordre afgestuurt heeft, om den Soliman Begh, welke de Grensen van Persien seer lastig valt, af te setten; maer men geloof niet; dat hy, die een sware Macht by sig heeft, sal gehoorsamen.*⁵³

Dalmacija - Dubrovnik, 1. travnja. Iz Turske imamo vijest da je Veliki Gospodar dao nalog, na zahtjev perzijskog poslanika, da se svrgne Sulejman-beg koji hara granicama Perzije. Ipak, ne vjeruje se da će on, koji je vrlo moćan, poslušati.

Posljednji je primjer iz proučenog materijala članak od 15. siječnja 1699. u kojemu se Dubrovnik spominje u kontekstu odredaba Karlovačkog mira. Mirovni pregovori između Habsburškog Carstva, Osmanskog Carstva i Mletačke Republike završili su sporazumom, koji sadrži i odredbu o dubrovačkim granicama (čl. 9). Prema povjesničaru Zdenku Zlataru, "od svih spornih točaka na Karlovačkom kongresu, dubrovačko pitanje bilo je najtrnovitije i najbliže tome da prekinu cjelokupne mirovne pregovore. Samo je prešutni dogovor Habsburgovaca i Osmanlija da prihvate dubrovačko stajalište i prisile Veneciju da učini isto spriječio taj raskid".⁵⁴ Dubrovnik je zadržao kopnenu granicu s Osmanskim Carstvom i to kao neovisna republika te nastavio uživati političku

⁵³ "Dalmatien", *Oprechte Haerlemsche Courant* 18 (1697.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011227248:mpeg21:p001>

⁵⁴ Z. Zlatar, *Between the double eagle and the crescent*, 206.

slobodu omogućenu mirovnim ugovorom.⁵⁵ Vijesti o sadržaju tog sporazuma stigle su u Nizozemlje iz Beča:

*Duytslant en d'aengrensende Rijcken - Weenen den 29 April. Het tractaet van Treves tusschen de Ottomannise Porte en de Republijck van Venetien, eyndelijck met de Druck gemeen gemaectt, behelst voornamentlijck het volgende. (...) 9. Het Territoir en de Dependention van de Heerschpp van Ragusa sullen aen het Territoir van het hooge Keyserrijck gehecht blijven en men alle Verhinderingen, welcke de t'Samenvoeging en Gemeenschap tusschen beyde die Landen beletten, wegnemen.*⁵⁶

Njemačka i susjedna kraljevstva - Beč, 29. travnja. Ugovor o primirju između Osmanske Porte i Mletačke Republike, konačno pod pritiskom dogovoren, dotiče se naročito sljedećeg (...) 9. Područje i posjedi Dubrovačkoga Gospodstva ostat će povezani s teritorijem Visokog Carstva i uklonit će sve zapreke koje onemogućuju spajanje i jedinstvo dviju država.

Zaključak

Oprechte Haerlemsche Courant, jedne od najstarijih novina na svijetu, počele su izlaziti 1656. Izvještavale su o političkim temama iz cijele Europe, prikupljajući podatke kroz različite komunikacijske mreže između gradova sjeverno i južno od Alpa.

Iako između Nizozemlja i gradova na istočnom Jadranu nije bilo intenzivnih neposrednih doticaja, pokazalo se da se s posebnom pažnjom pratio Dubrovnik zbog svoje pozicije između europskih zemalja i Osmanskog Carstva. Između 1656. i 1699. novine *Oprechte Haerlemsche Courant* tiskale su pedesetak članaka koji spominju Dubrovnik.

Samo poneka vijest o Dubrovniku stigla je direktno iz Dubrovnika ili Dalmacije. One informacije koje su se odnosile na politiku Svete Stolice prema dubrovačkim molbama dolazile su, dakako, iz Rima. Međutim, velika većina informacija o dubrovačkim temama dolazila je iz Venecije. S obzirom na ulogu Venecije kao informativnog čvora i razgranatu mrežu kojom su se odande distribuirale informacije, to nije neobično.

Međutim, iz toga kako su formulirane vijesti u harlemskim novinama vidi se da su se u Veneciji već filtrirale teme i određivalo očište, a informacije - koje su se uglavnom odnosile na politička pitanja - stizale su na europski sjever već u sažetom, prerađenom obliku. Na primjer, vijest o kugi na dubrovačkom području ne govori direktno o epidemiji,

⁵⁵ Grga Novak, *Borba Dubrovnika za slobodu: 1683-1699*, Zagreb: s. n., 1935., 162-163.; V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, II, 193-195.

⁵⁶ "Duytslant en d'aengrensende Rijcken", *Oprechte Haerlemsche Courant* 20 (1699.), 1, <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011227151:mpeg21:p001>

već o mjerama koje je poduzela Mletačka Republika da se zaštiti od širenja zaraze na svoj teritorij. *Oprechte Haerlemsche Courant* nije mogao držati vlastite dopisnike u udaljenim europskim krajevima, pa je ovisio o uhodanim kanalima za pribavljanje vijesti, a većina je kretala iz Venecije.

U literaturi se pisalo o tome da su se izdavači tadašnjih novina snalazili tako da su preuzimali vijesti jedni od drugih. Međutim, moje je istraživanje pokazalo - na temelju (ne)izvještavanja o katastrofalnom dubrovačkom potresu iz 1667. - da se u Nizozemlju nije ulagao poseban trud da se u drugim novinama pronađu informacije o rubnom europskom području. Premda su francuske i njemačke novine relativno brzo izvijestile o tom događaju, *Oprechte Haerlemsche Courant* kao vodeće nizozemske novine nisu o tome donijele ama baš ništa, i to unatoč tome što je tema trebala biti zanimljiva i lokalnoj publici, već i zbog toga što su u potresu poginuli i stradali i neki Nizozemci. Potres se u novinama spominje samo jednom, i to mnogo godina kasnije, dok je tekao oporavak grada.

U literaturi se naširoko pisalo o tome kako je u ranom novom vijeku postojala svijest o vrijednosti informacija koje se plasiraju kroz diplomatske kanale i kako države nastoje te informacije kontrolirati i njima manipulirati. Međutim, u to vrijeme još nisu postojali institucionalni uvjeti u kojima bi se pokazao puni politički potencijal novina kroz oblikovanje javnog mnijenja. Stoga ne čudi da se dubrovačka država nije trudila oko vlastitih kanala za slanje informacija novinama, kao ni to da nizozemske novine nisu smatrale potrebnim držati dopisnike i aktivno pribavljati vijesti iz tog dijela Europe.

Zahvaljujući unapređenoj digitalizaciji nizozemskih ranonovovjekovnih novina,⁵⁷ ovo bi se istraživanje moglo nastaviti usporedbom vijesti o Dubrovniku u drugim novinama i ispitati postoje li međusobni utjecaji i slučajevi preuzimanja vijesti. Zasad se može reći da je *Oprechte Haerlemsche Courant* za informacije o istočnom Jadranu jako ovisio o dotoku vijesti iz Venecije, a da je to već unaprijed davalo određeni "framing" informacijama koje su tiskane.

---

⁵⁷ Samo jedan primjer izvrsnog povezivanja različitih baza podataka na projektima digitalizacije novina je Bodleian library u Oxfordu. Mrežna stranica "Newspapers and other online news sources from the 17th – 21st centuries" (<https://libguides.bodleian.ox.ac.uk/newspapers/home>) nudi istraživačima priliku da na učinkovit način dobiju informacije iz različitih novina.

NEWS FROM DUBROVNIK REPUBLIC:
DUBROVNIK IN DUTCH NEWSPAPERS *OPRECHTE
HAERLEMSCHE COURANT*, 1656-1699

MAJA PERIĆ

Summary

This article looks at how Dubrovnik was reported in one of the oldest newspapers in the world, the Dutch *Oprechte Haerlemsche Courant*, whose first edition dated from 1656. The different issues of the newspaper contain about fifty articles discussing various topics relating to Ragusa between 1656 and 1699.

A comparative analysis with German and French newspapers dating from the same period revealed that the news about Dubrovnik that eventually reached Haarlem had already been heavily framed and edited in Venice, which was one of the main centres of news dissemination in early modern Europe. Examples concerning the *Oprechte Haerlemsche Courant's* coverage of the plague outbreak in Dubrovnik and Ragusan relations with the Ottoman Empire made it possible to show that the Low Countries in that period did not make much effort to establish a direct reporting from Dubrovnik, and that Dubrovnik also did not invest in some kind of independent apparatus through which unedited important news items could reach West-European centres.

Literature about early-modern news dissemination has shown that a complex network of communication and messaging between different cities in Europe resulted in newspapers taking over each other's information. However, the complete silence on the disastrous Ragusan earthquake of 1667 in the Dutch newspaper questions the general value of this theory.